

**ҚОНУНИ
ҚУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН**

Дар бораи сарватҳои зеризаминӣ

(Ахбори Шӯрои Олии Қумҳурии Тоҷикистон, соли 1994, № 15-16, мод. 235; Ахбори Маҷлиси Олии Қумҳурии Тоҷикистон, соли 1995, № 22, мод. 259; соли 2008, №1 қисми 2, мод.16; №12, қисми 2, мод.1005)

Қонуни мазкур асосҳои ҳуқуқии омӯзиш, ҳифз ва истифодабарии сарватҳои зеризаминиро муқаррар намуда, муносибатҳоро дар ин соҳа танзим менамояд. (ҚҶТ аз 5.01.08 №351)

ФАСЛИ 1

ҚОИДАҲОИ УМУМВ

Моддаи 1. Қонунгузори Қумҳурии Тоҷикистон дар бораи сарватҳои зеризаминӣ

Қонунгузори Қумҳурии Тоҷикистон дар бораи сарватҳои зеризаминӣ ба Конститутсия (Сарқонуни) Қумҳурии Тоҷикистон асос ёфта, аз Қонуни мазкур ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Қумҳурии Тоҷикистон, инчунин санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст, иборат мебошад. (ҚҶТ аз 5.01.08 №351)

Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо, шаҳру ноҳияҳо барои танзими муносибатҳои истифодаи сарватҳои зеризаминӣ дар доираи ваколатҳои муайянкардаи Қонуни мазкур санадҳо ба таъби мерасонанд. (ҚҶТ аз 5.01.08 №351)

Муносибатҳо, ки дар иртибот бо истифода ва ҳифзи замин, об, олами набототу ҳайвонот, ҳавои атмосфера ҳангоми истифодаи сарватҳои зеризаминӣ ба амал меоянд, тибқи қонунгузори марбути Қумҳурии Тоҷикистон танзим мегарданд.

Моддаи 1¹. Мафҳумҳои асосӣ

Дар Қонуни мазкур мафҳумҳои асосии зерин истифода мешаванд:

- омӯзиши давлатии геологӣ қарри замин – корҳои геологӣ вобаста ба омӯзиши мониторингии ҳолати қарри замин, сохтори геологӣ минтақаҳои алоҳида ва ҳавзаҳо дар тамоми қаламрави Қумҳурии Тоҷикистон, маълум намудани дурнамои онҳо оид ба мавҷуд будани маъданҳои фойданок, сохтани харитаҳои геологӣ давлатӣ, ки маълумотҳои асосиро оид ба истифодабарии қарри замин ташкил медиҳанд;

- қитъаи ҷудокардашудаи геологӣ – замима ба иҷозатнома барои омӯзиши геологӣ - бо нақша ва маълумотнома муайян намудани ҳудуди қитъаи қарри замин, ки дар он истифодабарандагон ҳуқуқи иктишофи геологиро доранд;

- ҷудо намудани замини кӯҳсор – замима ба иҷозатнома барои пешбурди корҳои иктишофи геологӣ ва истихроҷи маъданҳои фойданок, сохтмон ва ё истифодабарии иншоотҳои зеризаминӣ, ки ба иктишоф ва истихроҷ вобастагӣ надоранд, иҷозатнома барои истихроҷи маъданҳои фойданоки ғайриминералии маъмулӣ бо мақсади тиҷорат ва ё сохтмони иншоотҳои зеризаминии новобаста ба истихроҷ ва иктишоф, ки истифодабарандагони қарри замин аз рӯи нақша ва маълумоти минтақаҳои ҳудудашон муайян ба онҳо ҳуқуқ доранд;

- истихроҷ – маҷмуи корҳои, ки ба ҳосил намудани минералҳои фойданок аз қарри замин, ҳамчунин ба коркарди минералҳои техногении моликияти давлатӣ, аз ҷумла ашёи минералии ҷойҳои нигоҳдории муваққатӣ алоқаманд мебошанд; (ҚҶТ аз 31.12.08с №471)

- истихроҷи маъданҳои фойданоки маъмулӣ – истихроҷи маводе, ки дар қитъаҳои қарри замини дорои ҳуқуқи истифодаи доимӣ ва ё муваққатӣ ҷойгир аст, бе мақсади минбаъдаи бастанӣ аҳд нисбати маъданҳои фойданоки ғайриминералӣ ва обҳои зеризаминии истихроҷгардида;

- кон – қисми қитъаи қарри замин, ки анбӯҳи табиӣ маъданҳои фойданокро дар бар мегирад;

- ашёи хоми минералӣ – қисми сарватҳои истихроҷшуда (маводи кӯҳӣ, ашёи хоми кон ва ғайра), ки маъданҳои фойданокро дар бар мегирад;

- истифодабарандагони сарватҳои зеризаминӣ – шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, ки мувофиқи Қонуни мазкур иҷозати гузаронидани корҳои геологӣ ва истихроҷи маъданҳои фойданокро доранд;

- сарватҳои зеризаминӣ – қисми қарри замин, ки поён аз қабати хок ва дар мавриди набудани он дар тағи баҳрҳо, кӯлҳо, дарёҳо ва дигар обанборҳо то умқи дастрас, ки қабати онҳо барои гузаронидани корҳои геологӣ ва истифодаи маъданҳои фойданок дар асоси комёбиҳои илмӣ техникӣ дастрас аст;

- маъданҳои фойданоки маъмулӣ (ғайриминералӣ) – маъданҳои фойданок, ки дар шакли табиӣ (рег, шағал, хок ва ғайра) ва ниҳоят кам коркард ва тоза карда шудаанд, барои эҳтиёҷоти хоҷагиҳои маҳаллӣ истифода карда мешаванд;

- маҷмуи корҳои истифодаи қарри замин – корҳои, ки бо омӯзиши умумии давлатии геологӣ қарри замин, иктишоф ва истихроҷ, аз ҷумла корҳои вобаста ба иктишоф ва истихроҷи обҳои зеризаминӣ, лойқаҳои табобатӣ, иктишофи қарри замин барои партови обҳои истифодашуда, инчунин корҳои, ки ба сохтмон ва истифодаи иншоотҳои зеризаминии новобаста ба истихроҷ алоқаманд мебошанд;

- коркарди аввалияи ашёи хоми минералӣ – коркарди маъданҳои фойданоки истихроҷшуда аз рӯи нақшаҳои технологӣ, ки қараёни пайдарпайи ғанисозӣ ва тағйири аввалияи маъданҳои фойданоки истихроҷшударо муайян менамояд;

- коркарди ашёи хоми минералӣ – корҳои, ки ба воситаи онҳо аз ашёи хоми минералӣ маъданҳои фойданок ҳосил карда мешаванд;

- маъданҳои фойданок – маводи минералии табиӣ, ки дар қарри замин ба шакли санг, моеъ ва газ (аз ҷумла, обҳои зеризаминӣ ва

лойқаҳои табобатӣ) мавҷуданд ва барои истехсоли неъматҳои моддӣ муносиб мебошанд;

- каммаъданшавӣ – паст шудани сифати маъданҳои фойданок ҳангоми истихроҷ;

- истифодабарандагони доимии сарватҳои зеризаминӣ – шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, ки ҳуқуқи бемӯҳлати истифодаи сарватҳои зеризаминиро доранд;

- истифодабарандагони муваққатии сарватҳои зеризаминӣ – шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, ки мӯҳлати маҳдуди истифодаи сарватҳои зеризаминиро доранд;

- корҳои иктишофии геологӣ – корҳои, ки ба ҳустуҷӯи макони ҷойгиршавии маъданҳои фойданок ва арзёбии онҳо алоқаманд мебошанд;

- сохтмон ва истифодаи иншоотҳои зеризаминӣ, ки ба корҳои иктишофии геологӣ ва истихроҷи маъданҳои фойданок вобастагӣ надоранд – корҳои сохтмон ва истифодаи иншоотҳои зеризаминии таъиноти умумихоҷагӣ, ки барои нигоҳ доштани боқимондаҳои маводи радиоактивӣ, маҳсулоти зараровар ва оби партов аҳамият доранд;

- қитъаи қаъри замин – қисми ба нақша гирифташудаи қаъри замин, ки дар қаламрави маҳдуд барои истифодабарандагон ҷудо карда мешавад;

- пардохти ҳаққи истифодаи сарватҳои зеризаминӣ – пардохти якбора ба молики захираи сарватҳои зеризаминӣ (ба давлат) барои додани ҳуқуқи азхудкунии онҳо;

- ҷудо намудани маблағ барои истифодаи сарватҳои зеризаминӣ – маблағгузори ҷорӣ ба молики захираи сарватҳои зеризаминӣ (ба давлат) барои пӯшонидани хароҷотҳои истифодабарии сарватҳои зеризаминӣ. (ҚҶТ аз 5.01.08 №351)

Моддаи 2. Моликият ба сарватҳои зеризаминии Ҷумҳурии Тоҷикистон

Сарватҳои зеризаминии Ҷумҳурии Тоҷикистон пурра моликияти давлати буда, ба молиқони зерин дода мешавад:

ба мақомоти муайяни давлатӣ бо роҳи ба онҳо додани ҳуқуқи молики;

ба истифодабарандагони сарватҳои зеризаминӣ бо роҳи интиқоли ҳуқуқи истифодаи бемӯҳлат ё таҳқими ҳуқуқи истифодаи мӯҳлатноки сарватҳои зеризаминӣ.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон сарватҳои зеризаминӣ моликияти хусусӣ шуда наметавонад. Хариду фурӯш, тўҳфакунии, ба гарав мондани қитъаҳои манбаи сарватҳои зеризаминӣ ё ивазкунии худсаронаи онҳо манъ аст.

Аъмоле, ки рӯирифт ё пинҳонӣ боиси вайроншавии ҳуқуқи моликияти давлат ба сарватҳои зеризаминӣ мегардад, манъ аст.

Моддаи 3. Фонди давлатии сарватҳои зеризаминӣ

Тамоми сарватҳои зеризаминӣ дар ҳудуди давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон фонди давлатии сарватҳои зеризаминӣ мебошанд. Ба он ҳам қисми истифодашаванда ва ҳам истифоданашавандаи сарватҳои зеризаминӣ мансуб аст.

Фонди давлатии сарватҳои зеризаминиро ба манфиати тамоми аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ихтиёрдорӣ ва идора мекунад.

Моддаи 4. Салоҳияти Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи танзими муносибатҳо оид ба истифодаи сарватҳои зеризаминӣ (хориҷ карда шуд бо ҚҶТ аз 5.01.08 №351)

Моддаи 5. Салоҳияти Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи танзими муносибатҳо оид ба истифодаи сарватҳои зеризаминӣ

Дар соҳаи танзими муносибатҳо оид ба истифодаи сарватҳои зеризаминӣ масъалаҳои зерин дар ихтиёри Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошанд:

1) таҳияи татбиқи барномаҳои давлатии истифода, барқарорсозии вусъати минбаъда ва сифатан беҳтар намудани базаи ашёи хоми минералии ҷумҳурӣ;

2) муқаррар намудани тартиби истифодаи ҳифзи сарватҳои зеризаминӣ, таҳияи стандартҳои (меъёру қоидаҳои) мувофиқ;

3) ихтиёрдорӣ ва идора кардани фонди давлатии сарватҳои зеризаминӣ, аз ҷумла якҷоя бо **мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон**, вилоятҳо шахру ноҳияҳо ихтиёрдорӣ ва идора кардани фонди маъданҳои фойданокӣ маъмулӣ;

4) муайян намудани номгӯи маъданҳои фойданокӣ маъмулӣ, инчунин номгӯи маводи коллексионӣ ва маъданҳои фойданок, ки барои заршуии косибӣ иҷозат дода шудааст;

5) додани иҷозатнома барои истифодаи сарватҳои зеризаминӣ ва коркарди ашёи хоми минералӣ;

6) муқаррар намудани ҳиссаи андозаи истихроҷ, коркард ва фурӯши ашёи хоми минералии дорой аҳамияти давлатӣ барои корхонаҳо;

7) муқаррар намудани тартиби ҷалбкунии маблағҳои хориҷӣ, додани литсензия ва консессияҳо ба шахсони ҳуқуқии хориҷӣ ва шахрвандон барои ҳустуҷӯ, инкишоф, истихроҷ ва коркарди ашёи хоми минералии инчунин истифодаи сарватҳои зеризаминӣ ба мақсадҳои дигар ва назорат ба риояи он;

8) таъсиси системаи ягонаи фонди давлатии ахбори геологи дар бораи сарватҳои зеризаминӣ, истифодабарии ахбори аз ҳисоби маблағи давлатӣ бадастомада;

9) назорати давлатии истифодаи самаранокӯ ҳифзи сарватҳои зеризаминӣ, инчунин муқаррар намудани тартиби татбиқи он;

10) тартиб додани баланси давлатии захираҳои маъданҳои ғоиданок, баҳисобгирии давлатии қитъаҳои сарватҳои зеризаминие, ки барои истихроҷи маъданҳои ғоиданок ва сохтмони иншоотҳои зеризаминии ба истихроҷи маъданҳои ғоиданок дахлнодошта истифода мешавад, бақайдгирии давлатии корҳои омӯзиши геологи ва истифодабарии сарватҳои зеризаминӣ аз ҷониби корхонаю ташкилотҳои сарфи назар аз шакли моликиятшон;

11) экспертизаи давлатии ахбор оид ба маъданҳои ғоиданоки кашфшуда, хусусиятҳои дигари сарватҳои зеризаминие, ки қимати онҳоро муайян мекунанд;

12) ҷорӣ намудани маҳдудияти истифодабарии сарватҳои зеризаминӣ дар қитъаҳои ҷудогона ба мақсади таъмин намудани амнияти миллий ва ҳифзи муҳити зист;

13) муайян кардани сиёсати давлатӣ амали намудани ҳамкориҳои байналмилалӣ дар соҳаи истифода ва муҳофизати сарватҳои зеризаминӣ; **(ҚЧТ аз 5.01.08 №351)**

14) тасдиқ намудани меъёрҳои пардохт барои истифодаи сарватҳои зеризаминӣ;

15) қатъи ҳуқуқи истифодаи сарватҳои зеризаминӣ дар сурати вайронкунии талаботи ин Қонун;

16) мутобикати корҳои тадқиқоти илмӣ ва таҷрибавию конструкторие, ки ба истифодаи сарватҳои зеризаминӣ алоқаманданд;

17) ҳимояи ҳуқуқи истифодабарандагони сарватҳои зеризаминӣ ва манфиати шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон;

18) ҳалли баҳсҳо дар бобати истифодаи сарватҳои зеризаминӣ дар байни **Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон**, вилоятҳо, шаҳру ноҳияҳои тобеи Ҷумҳурии Тоҷикистон; **(ҚЧТ аз 5.01.08 №351)**

19) экспертизаи давлатии лоиҳаҳои истифодабарии сарватҳои зеризаминие, ки дар асоси шартномаҳои мувофиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон басташуда ба истифодабарандагони хориҷии сарватҳои зеризаминӣ дода мешаванд;

20) **танзими масъалаҳои дигари истифодаи сарватҳои зеризаминие, ки қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян намудааст. (ҚЧТ аз 5.01.08 №351)**

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ваколатҳои ҷудогонаро барои танзими муносибатҳои оид ба истифодаи сарватҳои зеризаминӣ ба мақомоти ҳокимияти давлатии ВАБК, вилоятҳо, шаҳру ноҳияҳо ва мақомоти давлатии ҷумҳурӣ дода метавонад.

Моддаи 6. Салоҳияти мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо, шаҳрҳо ва ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ ва вилояти дар соҳаи танзими муносибати истифодаи сарватҳои зеризаминӣ. (ҚЧТ аз 5.01.08 №351)

Дар соҳаи танзими муносибатҳо оид ба истифодаи сарватҳои зеризаминӣ масъалаҳои зайл дар ихтиёри **мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон**, вилоятҳо, шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ мебошанд: **(ҚЧТ аз 5.01.08 №351)**

1) танзими муносибатҳо дар бобати истифода ва ҳифзи сарватҳои зеризаминӣ дар доираи ваколатҳои муқарраркардаи Қонуни мазкур;

2) ба амал баровардани ваколатҳо дар доираи салоҳияти яқоя бо Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ихтиёрдорӣ кардани фонди давлатии маъданҳои маъмулии ғоиданок;

3) иштирок дар таҳия ва татбиқи барномаҳои давлатии омӯзиши геологии сарватҳои зеризаминӣ, инкишофи азхудкунии базаи ашёи хоми минералии Ҷумҳурии Тоҷикистон;

4) таҳия ва татбиқи барномаҳои **минтақавии** инкишоф ва истифодабарии базаи ашёи хоми минералӣ. **(ҚЧТ аз 5.01.08 №351)**

Ғайр аз ин корҳои зерин дар ихтиёри ба **мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ** шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ ва инчунин тобеи вилоятӣ мебошад: **(ҚЧТ аз 5.01.08 №351)**

1) ба истифодабарандагони сарватҳои зеризаминӣ додани иҷозат барои истифодаи замин ва қитъаҳои ҷудошудаи замин тибқи қонунгузорӣ оид ба замини Ҷумҳурии Тоҷикистон;

2) ҷудо карда додани қитъаҳои замини курсор барои истихроҷи конҳои маъданҳои ғоиданоки маъмулӣ;

3) назорат ба истифодаи оқилонаи сарватҳои зеризаминӣ ҳангоми истихроҷи маъданҳои ғоиданоки маъмулӣ, инчунин ҳангоми сохтмон ва истифодабарии иншоотҳои зеризаминӣ, ки бо истихроҷи маъданҳои ғоиданок вобаста нестанд;

4) қатъ гардидани ҳуқуқи истифодаи сарватҳои зеризаминӣ дар ҳудуди салоҳияти худ дар сурати вайронкунии талаботи ин Қонун;

5) ҷорӣ кардани маҳдудиятҳо дар истифодаи қитъаҳои сарватҳои зеризаминӣ дар ҳудуди маҳалҳои аҳолинишин,

минтақаҳои наздишаҳрӣ, объектҳои саноат, нақлиёт ва алоқа дар ҳолатҳое, ки агар чунин истифодабарӣ, ба ҳаёту саломати аҳоли хавфро ба вучуд оварда, ба объектҳои хоҷагӣ ва ё муҳити зисти табиӣ зарар расонад.

ФАСЛИ II

ИСТИФОДАИ САРВАТҲОИ ЗЕРИЗАМИНВ

Моддаи 7. Намудҳои истифодаи сарватҳои зеризаминӣ

Сарватҳои зеризаминӣ барои мақсадҳои зайл мавриди истифода қарор мегиранд:

- 1) омӯзиши геологи;
- 2) истихроҷи маъданҳои фойданок, аз ҷумла истифодаи партови корхонаҳои истихроҷи маъдан ва коркарди он;
- 3) сохтмон ва истифодаи иншоотҳои зеризаминие, ки ба истихроҷи маъданҳои фойданок алоқаманд нестанд, аз ҷумла иншоотҳо барои дар зери замин нигоҳ, доштани нафт, газ ва дигар моддаҳои масолах, инчунин барои гуронидани моддаҳои зарарнок, партови саноат ва обҳои ганда;
- 4) ташкили объектҳои баҳусус ҳифзшавандаи геологи, ки дорой аҳамияти илмӣ, фарҳангӣ, эстетикӣ, санитарӣ, табобатӣ ва ҷайра мебошанд (омӯзишгоҳҳои илмӣ таълимӣ, мамнуъгоҳҳои геологи, ёдгорӣҳои табиӣ, иорҳо ва дигар ҳолигиҳои зеризаминӣ).
- 5) ҷамъ кардани маводи минералогӣ, палеонтологӣ ва маводи дигари коллексионӣ геологи.

Моддаи 8. Барои истифода додани сарватҳои зеризаминӣ

Ҳуқуқи истифодаи сарватҳои зеризаминӣ мувофиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иҷозатномадиҳӣ ба баъзе намудҳои фаъолият» амалӣ карда мешавад. (ҚҶТ аз 5.01.08 №351)

Мувофиқи литсензия, ки барои истихроҷи маъданҳои фойданок, сохтмон ва истифодабарии иншоотҳои зеризаминии новобаста ба истихроҷи маъданҳои фойданок, ташкили объектҳои геологӣ ба таври махсус ҳифзшаванда ҳуқуқ медиҳад, ба истифодабарандагон қитъаи замини кӯҳсор ҷудо карда мешавад. Замини кӯҳсор инчунин барои омӯзиши геологӣ сарватҳои зеризаминӣ ва ҳамзамон истихроҷ намудан ё истихроҷи минбаъдаи бевоситаи маъданҳои фойданок дода мешавад, аз рӯи шарту шароити озмун, қарордод ё имтиёз (консессия), инчунин дар асоси гуфтушунидҳои мустақими байни довталабони истифодаи сарватҳои зеризаминӣ ва соҳиби сарватҳои зеризаминӣ.

Қитъаи замини кӯҳсор бо тартиби муқарраркардаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дода ва қайд карда шуда, барои истихроҷи маъданҳои фойданокӣ маъмулӣ танҳо аз ҷониби мақоми назорати истихроҷи маъдан ба қайд гирифта мешавад.

Соҳаҳои сарватҳои зеризаминӣ барои омӯзиши геологи ба тариқи қитъаи ҷудокардашудаи геологи дода мешаванд.

Истифодабарандаи сарватҳои зеризаминӣ, ки қисми замини кӯҳсорро ё геологи соҳиб шудааст, мувофиқи литсензияи гирифтааш дар ҳудуди он ба истифодаи сарватҳои зеризаминӣ ҳуқуқи комил дорад. Ҳама гуна корҳои истифодаи сарватҳои зеризаминӣ дар ҳудуди замини кӯҳсор ё геологи танҳо бо ризоияти истифодабарандае, ки замини кӯҳсор ё геологи ба ӯ дода шудааст, ба ҷо оварда мешаванд.

Шахсони ҳуқуқӣ ва воқеӣ, ки аз ҳисоби худ корҳои геологиро маблаи таъин мекунанд, дар сурати риояи талаботи ин Қонун барои истифодабарии кор **ҳуқуқи истисноӣ** доранд. Ин ҳуқуқ дар сурате аз байн меравад, ки дар давоми ду соли баъди тасдиқ гардидани захираҳои маводи маъданӣ кони кашф кардашуда истифода нашуда бошад. **(ҚҶТ аз 31.12.08с №471)**

Моддаи 9. Маҳдудияти истифодаи сарватҳои зеризаминӣ

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон истифодаи қитъаҳои алоҳидаи қаъри заминро бо мақсади таъмини амнияти миллӣ ва ҳифзи муҳити зист метавонад маҳдуд ва ё қатъ намояд. (ҚҶТ аз 5.01.08 №351)

Истифодаи сарватҳои зеризаминӣ дар ҳудуди маҳалҳои аҳолинишин, минтақаҳои наздишаҳрӣ, объектҳои саноатӣ, нақлиёт ва алоқа дар сурати таҳдид кардани хавф ба ҳаёт ва сиҳати мардум ё хавфи зиён додани объектҳои хоҷагӣ ва муҳити табиӣ зист қисман ё пурра манъ карда мешавад.

Сарватҳои зеризаминии ҳудуди ба таври махсус ҳифзшаванда мувофиқи мақомашон мавриди истифода қарор мегиранд.

Моддаи 10. Истифодабарандагони сарватҳои зеризаминӣ

Корхонаҳои давлатӣ, кооперативӣ, муассисаҳои ҷамъиятӣ, ташкилоту муассисаҳо, субъектҳои фаъолияти соҳибкорӣ сарфи назар аз шакли моликиятшон ва шаҳрвандон, аз ҷумла шахсони ҳуқуқӣ ва шаҳрвандони давлатҳои дигар истифодабарандаи сарватҳои зеризаминӣ буда метавонанд, агар асноди қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон тартиби дигарро пешбинӣ накарда бошад.

Ҳуқуқи истифодаи сарватҳои зеризаминиро барои омӯзиш ва истихроҷи ашёи хоми радиоактивӣ, анборкунии партовҳои онҳо танҳо шахсони ҳуқуқие доранд, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба қайд гирифта шудаанд ва бо тартиби муқаррарнамудаи Қонуни Ҷумҳурии

Моддаи 11. Мӯҳлатҳои истифодаи сарватҳои зеризаминӣ

Сарватҳои зеризаминӣ барои истифода ба мӯҳлати муайян ё бе маҳдудияти мӯҳлат дода мешаванд.

Бе маҳдудияти мӯҳлат қитъаҳои сарватҳои зеризаминӣ барои сохтмону истифодаи иншоотҳои зеризаминии новобаста ба истихроҷи маъданҳои ғайданок ва бунёди объектҳои махсус ҷиғзшаванда ва дигар мақсадҳо дода мешаванд.

Мӯҳлати истифодаи сарватҳои зеризаминӣ тибқи литсензияҳо муқаррар шуда, бо ташаббуси истифодабарандагон дароз карда мешавад.

Мӯҳлати истифодаи сарватҳои зеризаминӣ аз рӯзи гирифтани ҳуқуқи истифодаи он ҳисоб карда мешавад.

Моддаи 12. Тартиби додани литсензия барои истифодаи сарватҳои зеризаминӣ

Тартиби додани литсензияро барои ҳуқуқи истифодаи сарватҳои зеризаминӣ Низомномаи тасдиқ кардаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар менамояд.

Литсензияи истифодаи сарватҳои зеризаминӣ бояд имконияти баробарро ба ҳамаи шахсони ҳуқуқӣ ва шахрвандон барои гирифтани литсензияҳо, кафолатҳои заруриро барои истифодаи қитъаҳои сарватҳои зеризаминӣ ва ҳимояи ҳуқуқӣ онҳо таъмин намояд.

Моддаи 13. Талабҳои зидди монополия

Амалиёти мақомоти ҳокимияти иҷроия ва идоракунӣ, инчунин ҳама гуна субъектҳои хоҷагӣ (истифодабарандагони сарватҳои зеризаминӣ) дар мавридҳои манъ ё нодуруст ҳисобида мешавад, ки агар;

1) бар хилофи шартҳои конкурс ё музоада иштироки шахсони ҳуқуқӣ ва **воқеие**, ки мувофиқи ин қонун мақсади соҳиби ҳуқуқи истифодаи сарватҳои зеризаминӣ шудан доранд, маҳдуд карда шаванд;

2) аз додани **иҷозатномаҳо** ба уолибони конкурсҳо ва музоадаҳо саркашӣ кунанд;

3) истифодабарандагони сарватҳои зеризаминӣ, ки сохторҳои таъсисдодашон бо субъектҳои хоҷагии дар соҳаи истифодаи сарватҳои зеризаминӣ мавқеи бартаринокдошта рақобат мекунанд, мавриди поймол намудани ҳуқуқ қарор гиранд;

4) истифодабарандагони сарватҳои зеризаминӣ ҳангоми соҳиб шудан ба объектҳои нақлиёти инфраструктура мавриди поймол намудани ҳуқуқ қарор гиранд.

Моддаи 14. Додани манбаи сарватҳои зеризаминӣ барои истихроҷи конҳои маъданҳои ғайданоки маъмулӣ

Тартиби додани манбаи сарватҳои зеризаминиро барои кушодани конҳои маъданҳои ғайданоки маъмулӣ, тартиби аз тарафи шахсони ҳуқуқӣ ва **воқеӣ** истифода бурдани сарватҳои зеризаминӣ дар ҳудуди қитъаҳои замин, ки барои истихроҷи маъданҳои ғайданоки маъмулӣ, инчунин бо мақсадҳои новобаста аз истихроҷи маъданҳои ғайданок дода мешаванд, ба **мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон**, вилоятҳо, шаҳрҳо ва ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ бо мувофиқати Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар мекунанд. (ҚҶТ аз 5.01.08 №351)

Агар имконияти ҳамчун манбаи ашёи хоми алтернативӣ истифода бурдани партови конҳои маъдан ва корхонаҳои дигар мавҷуд бошад, манбаҳои сарватҳои зеризаминӣ барои истихроҷи маъданҳои ғайдаи маъмулӣ бо мақсади истеҳсоли маводи бинокорӣ дода намешаванд.

Моддаи 15. Истихроҷи маъданҳои ғайданоки маъмулӣ аз тарафи соҳибони қитъаҳои замин

Соҳибони қитъаҳои замин ҳуқуқ доранд бо майли худ дар ҳудуди қитъаашон, бидуни тарқишгарӣ мувофиқи Қонуни мазкур истихроҷи маъданҳои ғайданоки маъмулиро ба роҳ, монанд ва дар ҷумҳурии то 5 метр барои эҳтиётоташон иншоотҳои зеризаминӣ созанд.

Моддаи 16. Истихроҷи маъданҳои ғайданок бо усули заршӯӣ ва ба тариқи ихтиёрӣ

Дар конҳо ва манбаҳои металлҳои асил ва дигар маъданҳои ғайданок ё қитъаҳои онҳо мувофиқи рӯйхати тасдиқнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба шахрвандони алоҳида ё гурӯҳи шахсоне, ки дар ширкатҳо (артелҳо) муттаҳид гардидаанд, барои истихроҷи ашёи хоми минерали бо усули заршӯӣ ва ба тариқи ихтиёрӣ **бо тартиби муқаррарнамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иҷозатномадиҳӣ ба баъзе намудҳои ғайриҷиғир** иҷозат дода мешавад. Манбаҳои сарватҳои зеризаминӣ барои истифодаашон мувофиқи моддаҳои 8 ва 12-уми Қонуни мазкур дода мешаванд. (ҚҶТ аз 5.01.08 №351)

Маъданҳои ғайданок бо усули заршӯӣ ва ба тариқи ихтиёрӣ аз ҷониби шахрвандони алоҳида ё гурӯҳи шахсон мувофиқи иҷозатномаи корхонаҳои истихроҷи маъдан дар ҳудуди замини кӯҳсори онҳо аз рӯи шартнома бо онҳо дар сурати ҳатман ба ин корхонаҳо супоридани ашёи хоми минерали истихроҷкардашон истеҳсол карда мешаванд. Корҳои

истихрочи маъдани фойданокро дар ҳудуди қитъаҳои кӯҳсор бо усули заршӯӣ ва ба тариқи ихтиёрӣ корхонаҳои истихрочкунандаи маъдан назорат мекунад.

Истифодабарандагони манбаъҳои сарватҳои зеризаминӣ металлҳои қиматбаҳои истихрочшударо бояд ба корхонаҳои соҳаи дахлдори ноҳия ё ба нуқтаҳои қабули махсус таъсисёфта супоранд. Онҳо ҳуқуқи ба шахсони ҳуқуқи сеюм ва шаҳрвандон фурӯхтани маҳсулоти истеҳсолкардаашонро надоранд. Маъданҳои фойданоки дигари истихрочшударо мувофиқи литсензия мефурӯшанд.

Моддаи 17. Истихроч ва ҳифзи оби ширини зеризаминӣ

Оби ширини зеризаминӣ бидуни ҷудо кардани замин бо риояи Кодекси оби Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар қоидаҳои муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон истихроч карда мешавад.

Ҳифзи оби ширини зеризаминӣ аз истифодаи оқилонаи он ва андешидани тадбирҳои дахлдор барои кам ва олуида нашудани ин об иборат аст. Корхонаи ташкилотҳое, ки аз зери замин оби ширин мекашанд, бояд аз каму зиёдшавии оби обгирҳо ва атрофу акнофи он огоҳу бохабар бошанд. Чоҳҳои мушоҳидавӣ бо маслиҳати ташкилотҳои гидрогеологии маҳал қанда мешаванд.

Агар сифату миқдори оби обгирҳо таъйир ёбад, корхонаи ташкилотҳое, ки ин обгирҳо дар ихтиёрашон мебошанд, бояд ба мақомоти назораткунандаи ҳифзи оби ширин аз ин хусус зуд хабар диҳанд.

Моддаи 18. Истихрочи таҷрибавию саноатии маъданҳои фойданок

Маъданҳои фойданок ё қисми онҳо бидуни ҷудо кардани қитъаи замини кӯҳсор барои таҷрибаи саноатӣ истихроч карда мешаванд.

Ҳуқуқ барои коркарди таҷрибавию саноати дар мавридҳои истисноӣ дода мешавад. Иҷозатнома барои он аз тарафи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон баъди экспертиза шудани лоиҳаи корҳо ба тартибе, ки ин Қонун муқаррар кардааст, дода мешавад. **Иҷозатнома барои он бо тартиби муқаррарнамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иҷозатномадиҳӣ ба баъзе намудҳои фаъолият» дода мешавад. (ҚҶТ аз 5.01.08 №351)**

Ашӯи хоми минералии истихрочшуда ва маҳсулоти коркарди он бояд аз рӯи литсензия фурӯхта, сипас аз онҳо маблаи муқарраршуда ситонида шавад.

Моддаи 19. Ошкор шудани маъданҳои фойданок ҳангоми истифодаи қаъри замин (ҚҶТ аз 5.01.08 №351)

Истифодабарандагони сарватҳои зеризаминӣ зимни кушодани конҳо дар сурати ошкор гардидани захираҳои сангҳои пурарзишу нимаарзиш, ороишӣ, кристаллҳои оптики, пьезоэлектри, сангҳои музейбоб ва коллексионӣ ва дигар маъданҳои фойданок, ки арзиши илмию амалӣ доранд, бояд корхоро қатъ намуда, аз ошкор гардидани маъданҳои фойданок ба фонди давлатии ахбори геологӣ оид ба сарватҳои зеризаминӣ хабар диҳанд.

Кори ин қитъа баъди гирифтани иҷозати фонди давлатии ахбори геологӣ оид ба сарватҳои зеризаминӣ давом дода мешавад.

Моддаи 20. Асосҳои қатъ гардидани ҳуқуқи истифодаи сарватҳои зеризаминӣ

Ҳуқуқи истифодаи манбаъҳои сарватҳои зеризаминӣ дар сурате қатъ мегардад, ки;

- 1) Мӯҳлати эътибори литсензия ба охир расад;
- 2) соҳиби литсензия аз ҳуқуқи истифодаи манбаъҳои сарватҳои зеризаминӣ даст кашад;
- 3) шартҳои муҳими дар литсензия зикргардида пеш ояд, ки ба татбиқи минбаъдаи ҳуқуқиаш монеъ мешавад.

Ҳуқуқи истифодаи манбаъҳои сарватҳои зеризаминиро мақоми литсензиядиҳанда дар мавридҳои зайл пеш аз мӯҳлат қатъ намуда, боздошта ва ё маҳдуд карда метавонад:

- 1) ба ҳаёт ва саломатии одамоне, ки дар минтақаи истифодаи сарватҳои зеризаминӣ кор ё зиндагӣ мекунад, хатари бевосита таҳдид кунад;
- 2) истифодабарандаи сарватҳои зеризаминӣ шартҳои литсензияро вайрон карда бошад;
- 3) истифодабарандаи сарватҳои зеризаминӣ қоидаҳои муқарраршудаи истифодабарии манбаъҳои зеризаминиро мунтазам вайрон намояд;
- 4) вазъияти фавқуллода ба вучуд ояд (офатҳои табиӣ, ҷанг ва ӯайра);
- 5) истифодабарандаи сарватҳои зеризаминӣ дар мӯҳлати муқарраркардаи литсензия бо сабабҳои ба ӯ вобаста корҳои истифодаи манбаъҳои зеризаминиро дар ҳаҷми пешбинишуда иҷро накарда бошад;
- 6) корхона ё субъекти дигари фаъолияти хоҷагӣ, ки манбаъҳои сарватҳои зеризаминиро барои истифодаи гирифта буд, барҳамхурад.

Агар истифодабарандаи манбаъҳои сарватҳои зеризаминӣ бо қарори барҳамдиҳӣ, боздорӣ ва маҳдудкунии ҳуқуқи истифодабарии сарватҳои зеризаминӣ розӣ набошад, метавонад ба таври маъмури ё тавассути додгоҳ шикаст намояд.

Моддаи 21. Тартиби пеш аз мӯҳлат қатъ намудани ҳуқуқи истифодаи сарватҳои зеризаминӣ

Дар ҳолатҳои пешбининамудаи бандҳои 1 ва 4-уми қисми дуюми моддаи 20-уми Қонуни мазкур истифодаи сарватҳои зеризаминӣ пас аз қарори мақоми босалоҳият оид ба манъ кардани истифодаи сарватҳои зеризаминӣ ва ба таври хаттӣ огоҳ кардани истифодабаранда қатъ мегардад.

Дар ҳолатҳои муқарраркардаи бандҳои 2, 3 ва 5-уми қисми дуюми моддаи 20-уми Қонуни мазкур қарор дар бораи қатъи ҳуқуқи истифодабарии сарватҳои зеризаминӣ мумкин аст пас аз се моҳи ба таври хаттӣ дар бораи вайронкориҳо ва наандешидани тадбирҳои ислоҳкунандаи онҳо огоҳ намудани истифодабарандаи сарватҳои зеризаминӣ қабул карда шавад.

Ҳуқуқи истифодабарии сарватҳои зеризаминӣ дар сурати бекор кардан ё бозпас гирифтани литсензия қатъ мегардад.

Агар ҳуқуқи истифодабарии сарватҳои зеризаминӣ пеш аз мӯҳлат бекор карда шавад, корхона бо тартиби муқарраркардаи моддаи 27-уми қонуни мазкур барҳам дода ё муваққатан хобонда мешавад. Харочоти барҳамдиҳӣ ва хобондани корхонаро истифодабарандаи сарватҳои зеризаминӣ мепардозад, агар истифодабарии сарватҳои зеризаминӣ бо сабабҳои дар бандҳои 1 (агар корхона гуннаҳкор бошад), 2, 3 қисми дуюми моддаи 26-уми Қонуни мазкур зикргардида ё бо ташаббуси истифодабарандаи сарватҳои зеризаминӣ қатъ шуда бошад.

Харочоти хобондан ва барҳамдиҳии корхонаи истифодабарандаи сарватҳои зеризаминиро давлат ба ўҳда мегирад, агар истифодабарии сарватҳои зеризаминӣ бо сабабҳои дар банди 1 (дар сурати гуннаҳкор набудани корхона) ва банди 4 қисми дуюми моддаи 20-уми қонуни мазкур зикргардида қатъ шуда бошад.

Агар вазъияту шароити боздоштан ё маҳдуд сохтани ҳуқуқи истифодабарии сарватҳои зеризаминӣ ислоҳ, карда шавад, ҳуқуқи мазкур пурра барқарор хоҳад шуд. Дар сурати набудани гуноҳи истифодабарандаи сарватҳои зеризаминӣ мӯҳлати боздоштани ҳуқуқи ӯ ба мӯҳлати эътибори литсензия дохил намешавад.

Моддаи 22. Ҳуқуқи вазифаҳои асосии истифодабарандаи сарватҳои зеризаминӣ

Истифодабарандаи сарватҳои зеризаминӣ ҳуқуқ дорад:

1) қитъаи манбаъҳои сарватҳои зеризаминии ба ихтиёри ӯ додари баҳри шаклҳои мӯҳталифи фаъолияти соҳибкорӣ ё фаъолияти дигар, ки ба мақсадҳои дар литсензия зикршуда мувофиқ аст, истифода барад;

2) шакли ин фаъолиятро, ки ба асноди қонунгузорию меъёри муҳолиф нест, мустақилона интихоб намояд;

3) натиҷаи фаъолияти худро, аз ҷумла ашёи хоми минералии истихроҷнамудаашро мувофиқи литсензия ва қонунгузорӣ истифода барад;

4) партови корхонаи истихроҷи маъдани худ ва истеҳсолоти коркарди бо он алоқамандро, агар шартҳои дигар дар литсензия зикр наёфта бошанд, истифода барад;

5) сохтмонро дар майдони маъданҳои фойданок дар ҳудуди қитъаи замини кӯҳсори ба ӯ додашуда маҳдуд намояд;

6) бе иҷозати иловагӣ аз ҳисоби маблаи худ омӯзиши геологии сарватҳои зеризаминиро дар ҳудуди замини кӯҳсори ҷудокардашуда доир намояд;

7) дар сурати пайдо шудани вазъияте, ки аз ҳолатҳои дигари мавриди литсензиягири фарқ дорад, ба мақомоти литсензиядиҳанда барои таъйир додани шартҳои он муроҷиат намояд;

8) фаъолияти дигар шахсони ҳуқуқию воқеиро дар истифодаи замин ва сарватҳои зеризаминӣ дар ҳудуди замини дар ихтиёрашон буда маҳдуд намояд, агар дар литсензия мувофиқи қонунгузорӣ тартиби дигар пешбинӣ нашуда бошад.

Истифодабарандаи сарватҳои зеризаминӣ нисбат ба довталабони дигар дар масъалаи дароз кардани мӯҳлати амали литсензия бартарӣ дорад.

Ўҳдадорҳои истифодабарандаи сарватҳои зеризаминӣ аз инҳо иборат аст:

1) риоя намудани талаботи қонунгузорӣ, инчунин стандартҳои (меъёру қоидаҳои) бо тартиби муайян тасдиқшудаи технологияи доир намудани корҳои марбут ба истифодабарии сарватҳои зеризаминӣ;

2) риоя кардани талаботи лоиҳаҳои техники ва нақшаи тараққиёти корҳои оид ба маъдан;

3) зимни истифодаи сарватҳои зеризаминӣ ба роҳ, мондани ҳуҷҷатнигории геологӣ, маркшейдерӣ ва ҷайра, инчунин таъмини нигоҳдорӣ онҳо;

4) таъмини назорати идоравӣ ҳангоми истифодабарии сарватҳои зеризаминӣ;

5) ба фонди давлатии ахбори геологӣ дар бораи сарватҳои зеризаминӣ додани ахбору маълумоти геологӣ;

6) ба фонди давлатии ахбори геологӣ дар бораи сарватҳои зеризаминӣ, мақомоти назорати истихроҷи маъдан ва омори давлатӣ додани маълумотҳо доир ба маъданҳои фойданоки инкишофшуда, истихроҷшаванда ва дар қабр нопадидшаванда, таркиби онҳо ва ба мақсади бидуни истихроҷи маъданҳои фойданок истифодабарии сарватҳои зеризаминӣ;

7) бехатар иҷро кардани корҳои истифодаи сарватҳои зеризаминӣ;

8) риоя намудани стандартҳои (меъёру қоидаҳои) бо тартиби муайян тасдиқшудае, ки шароити ҳифзи манбаъҳои сарватҳои зеризаминӣ, ҳавои атмосфера, замин, ҷангал, об, инчунин биноҳо ва иншоотҳоро аз таъсири бади корҳои истифодаи сарватҳои зеризаминӣ танзим мекунад;

9) ба ҳолати қобили истифодаи минбаъда овардани қитъаҳои замин ва дигар объектҳои табиие, ки ҳангоми истифодаи сарватҳои зеризаминӣ хароб шудаанд;

10) ҳифзи конҳо ва чоҳҳои иқтишофии кофташуда, ки минбаъд барои мавриди истифода қарор додани онҳо ё ба

мақсади дигари хочагӣ лозим шуда метавонанд, барҳам додани конҳо ва чоҳҳои кофташуда, ки минбаъд қобили истифода намебошанд;

11) иҷро кардани шартҳои литсензия, ҳангоми истифодаи сарватҳои зеризаминӣ сари вақт ва дуруст пардохтани маблағҳо.

ФАСЛИ III

ИСТИФОДАИ САМАРАНОК ВА ҲИФЗИ САРВАТҲОИ ЗЕРИЗАМИН

Моддаи 23. Талабҳои асосӣ дар мавриди истифодаи самаранок ва ҳифзи сарватҳои зеризаминӣ

Талабҳои асосӣ дар мавриди истифодаи самаранок ва ҳифзи сарватҳои зеризаминӣ аз инҳо иборатанд;

1) риояи тартиби муқарраркардаи қонунгузорӣ дар бобати ба истифода додани манбаъҳои сарватҳои зеризаминӣ ва роҳ, надодан ба истифодаи худсаронаи манбаъҳои сарватҳои зеризаминӣ;

2) омӯзиши пурра ва хушсифати геологи, истифодаи оқилонаи комплексӣ ва ҳифзи сарватҳои зеризаминӣ;

3) ба роҳ мондани омӯзиши пешакии геологии сарватҳои зеризаминӣ, аз ҷумла дар рафти кандани конҳо, ки зухуроти пурраи баҳои ҳаққонии захираи маъданҳои фойданокро таъмин менамояд ё хусусиятҳои қитъаҳои сарватҳои зеризаминие, ки ба мақсадҳои новобаста бо истихроҷи маъданҳои фойданок дода шудаанд;

4) экспертизаи давлатӣ ва муҳосибаи давлатии захираи маъданҳои фойданок, инчунин қитъаҳои сарватҳои зеризаминие, ки барои мақсадҳои новобаста ба истихроҷ истифода бурда мешаванд;

5) истихроҷи пурраи захираи маъданҳои фойданоки асосӣ ва ҳамроҳи онҳо ҷойгирифта ва унсурҳои туфайлӣ;

6) ҳисобу китоби пурраи маъданҳои фойданоки истехсолшуда ва захираи маъданҳои асосӣ, маъданҳои ҳамроҳи онҳо ҷойгирифта ва унсурони фойданоки туфайлӣ;

7) ҳифзи конҳои маъданҳои фойданок аз обзеркунӣ, сӯхтор ва дигар омилҳое, ки сифати маъданҳои фойданок ва қимати саноатии конҳоро паст карда, шароити истихроҷи онҳоро мушкил мегардонад;

8) пешгирии намудани манбаъҳои зеризаминӣ ва муҳити зист аз олудашавӣ ҳангоми корҳои истифодаи сарватҳои зеризаминӣ, махсусан дар вақти дар зери замин захира кардани нафт, газ ва дигар моддаҳои масолах, гӯр кардани моддаҳои зарарнок ва партови истехсолот ва оби ганда;

9) риояи тартиби муайяншудаи хобонидан ва барҳамдиҳии корхонаҳои истихроҷи маъданҳои фойданок ва иншоотҳои зеризаминии ба истихроҷи маъдан алоқаманд набуда;

10) пешгирии намудани сохтмони худсарона дар масоҳати конҳои маъданҳои фойданок ва риояи тартиби муқарраршудаи истифодаи ин масоҳатҳо ба мақсадҳои дигар;

11) пешгирии гуншавии партовҳои саноатиро рӯзиор дар ҷойҳои чамъшавии об ва захираи обҳои зеризаминӣ, ки барои нӯшидан ё саноат истифода мешаванд.

Дар сурати вайрон гардидани талаботи моддаи мазкур ҳуқуқи истифодаи манбаъҳои сарватҳои зеризамини аз ҷониби мақомоти махсуси салоҳиятдори давлатӣ мувофиқи қонунгузорӣ маҳдуд намуда, боздошта ё қатъ карда мешавад.

Моддаи 24. Талаботи асосии бехатарии корҳои истифодаи сарватҳои зеризаминӣ

Ба сохтмон ва истифодаи корхонаҳои истихроҷи маъданҳои фойданок, иншоотҳои зеризаминии таъиноти гуногун, омӯзиши геологии сарватҳои зеризаминӣ дар сурате иҷозат дода мешавад, ки бехатарии ҳаёт ва сиҳати кормандони корхонаҳои мазкур ва аҳолии сокини минтақаи истифодаи сарватҳои зеризаминӣ таъмин карда шавад.

Мақомоти ҳокимияти иҷроия (ҳукуматҳо) ва идора, истифодабарандагони сарватҳои зеризаминӣ, мақомоти назорати давлатии истихроҷи маъдан дар доираи салоҳияти худ ӯҳдадоранд иҷрои талаботи қонунҳо, инчунин стандартҳои (меъёроқоидаҳои) ба тартиби муайян тасдиқшударо оид ба бехатарии корҳои истифодаи сарватҳои зеризаминӣ таъмин намоянд.

Масъулияти бевоситаи таъмини бехатарии шароити кори истифодаи, сарватҳои зеризаминӣ ба зиммаи роҳбарони корхонаҳо, сарфи назар аз он ки ин корхонаҳо мувофиқи литсензия ё аз рӯи шартномаҳо кор мекунанд, гузошта мешавад.

Талаботи асосии таъмини бехатарии корҳои истифодаи сарватҳои зеризаминӣ аз инҳо иборатанд:

1) ба корҳои ин соҳа роҳ, додани танҳо шахсони дорои тайёрию таҳассуси махсус;

2) бо сару либоси махсус ва воситаҳои бехатарии коллективиро инфиродӣ таъмин намудани шахсоне, ки ба корҳои маъдан ва пармакунӣ машғуланд;

3) истифодаи мошинҳо, таҷҳизот ва маводе, ки ба талаботи қоидаҳои бехатарӣ ва меъёрҳои санитарӣ мувофиқанд;

4) истифодаи дурусти маводи тарканда, воситаҳои таркиш, ҳисобу китоб, ниғаҳдорӣ ва ҳарчи дурусти онҳо;

5) анҷом додани маҷмӯи мушоҳидаҳои геологи, маркшейдерӣ ва мушоҳидаҳои дигаре, ки барои таъмини сикли технологияи корҳо ва пешгӯии вазъияти хавфнок лозиманд;

6) назорати доимии ҳолати ҳавои конҳо, мавҷудияти оксиген, чангу газҳои тарканда ва зараровар;

7) таҳияю доир намудани чорабинии таъмини бехатарии коргарони машғули корҳои истифодабарии сарватҳои зеризаминӣ ва бехатарии аҳолии маскунӣ минтақаи таъсири зарарноки корҳои истифодаи сарватҳои зеризаминӣ дар низомии муқаррарӣ ва ҳангоми ба амал омадани вазъияти хавфнок.

Роҳбарони корхонаҳои ماشули корҳои истифодабарии сарватҳои зеризаминӣ ва шахсони мансабдори масъули соҳаи мазкур ҳангоми бевосита таҳдид кардани ҳавф ба ҳаёт ва саломатии коргарони ин корхонаҳо ӯҳдадоранд фавран корхоро боздоранд ва аҳолиро ба ҷойҳои безарар кӯчонанд.

Ҳангоми ба вучуд омадани ҳавфи бевосита ба ҳаёт ва саломатии аҳолии маскунӣ минтақаи корҳои истифодабарии сарватҳои зеризаминӣ роҳбарони корхонаҳои дахлдор бояд мақомоти идораи давлатӣ ва маъмурияти маҳаллиро огоҳ созанд.

Моддан 25. Хадамоти наҷотдиҳин кӯҳи ва зиддифавворапи

Бо мақсади таъмини бехатарии гузаронидани корҳо вобаста ба истифодабарии сарватҳои зеризаминӣ бехатарии экологӣ бехатарии ҳаёт ва саломатии кормандон ҳангоми истихроҷи конҳои маъданҳои фойданок, инчунин ҳангоми корҳо дар иншиоти зеризаминӣ таъиноти гуногундошта омӯзиши геологии сарватҳои зеризаминӣ дар корҳо, муассисоҳо, дигар ташкилотҳои вобаста аз шакли моликияти хадамоти наҷотдиҳи кӯҳӣ ва зиддифавворапи харбикунидашуда ё идоравӣ ё дигар қисмҳо ва сохторҳои махсусгардонидашуда, ки ин вазифахоро иҷро менамоянд, таъсис дода мешаванд.

Истифодабарандагони сарватҳои зеризаминӣ, ки хадамоти идоравии наҷотдиҳи кӯҳӣ ва зиддифавворапи надоранд метавонанд дар асоси шартнома аз хизматрасонии қисмҳо ва сохторҳои харбикунидашудаи наҷотдиҳи кӯҳӣ ва зиддифавворапи ё ин ки дигар сохторҳои махсусгардонидашуда, ки ин вазифахоро иҷро менамоянд дар мувофиқа бо мақомоти ваколатдори давлатии соҳаи назорати давлатии бехатарии корҳо дар саноат ва соҳаи кӯҳкорӣ истифода баранд.

Дар назди Кумитаи ҳолатҳои фавқулудда ва мудофиаи граждании назди Ҳукуматм Ҷумҳурии Тоҷикистон қисмҳо ва сохторҳои харбикунидашудаи наҷотдиҳи кӯҳӣ таъсис дода мешаванд, ки Низомномаи онҳо аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешавад.

Ба истифодабарандагони сарватҳои зеризаминӣ, ки хадамоти наҷотдиҳи кӯҳӣ ва зиддифавворапи надоранд ё оид ба хизматрасонии бо ин гуна хадамот шартнома надоранд амалигардонии корҳои истифодабарии сарватҳои зеризаминӣ манъ аст. (ҚЧТ аз 29.12.10с №663)

Моддаи 26. Шартҳои сохтмон дар майдонҳои дорои маъданҳои фойданок

Лоиҳакашӣ ва сохтмони маҳалҳои аҳолинишин, комплексҳои саноат ва дигар объектҳои хоҷагӣ танҳо дар сурате иҷозат дода мешавад, ки оиди дар қаъри қитъаҳои барои сохтмон муқарраршуда мавҷуд набудани маъданҳои фойданок маълумот ба дастамада бошад.

Сохтмон дар майдонҳои дорои маъданҳои фойданок, ҷойгиркунии иншоотҳои зеризаминӣ дар ҳудуди конҳои маъданҳои фойданок бо ризояти фонди давлатии ахбори геологӣ дар бораи сарватҳои зеризаминӣ ва иҷозати мақомоти назорати истихроҷи маъдан роҳ дода мешавад, ба шарте ки имконияти истихроҷи маъданҳои фойданок боқи монад ё ба мақсадҳои иқтисодӣ мувофиқ, будани сохтмон исбот шуда бошад.

Моддаи 27. Барҳам додан ва хобондани корхонаҳои истихроҷи маъданҳои фойданок ва иншоотҳои зеризаминие, ки ба истихроҷи маъданҳои фойданок марбут нестанд

Корхонаҳои истихроҷи маъданҳои фойданок ва иншоотҳои зеризаминие, ки ба истихроҷи маъданҳои фойданок марбут нестанд, баъди ба охир расидани мӯҳлати эътибори литсензия ё пеш аз мӯҳлат қатъ шудани истифодаи сарватҳои зеризаминӣ барҳам дода ё хобонда мешаванд.

То ба охир расидани ҷараёни барҳамдиҳӣ ё хобондани корхона ва иншоотҳои истифодабарандаи сарватҳои зеризаминӣ аз рӯи қонуни мазкур масъулият ба душ дорад.

Дар сурати тамоман ё қисман барҳам додан ё хобондани корхона ё иншооти зеризаминӣ кону чоҳҳои кофташуда бояд ба ҳолате оварда шаванд, ки бехатарии ҳаёту саломатии аҳоли, ҳифзи муҳити зисти табиӣ, биноҳо ва иншоотҳоро таъмин кунад, дар сурати хобондани корхона бошад, кони маъданҳои фойданок ва чоҳҳои кофташударо дар тамоми мӯҳлати хобондани кор эҳтиёт намояд.

Ҳангоми барҳам додан ва хобондани корхонаи истихроҷи маъданҳои фойданок ё як қисми он, инчунин иншоотҳои зеризаминие, ки ба истихроҷи маъданҳои фойданок алоқаманд нестанд, ҳуҷҷатҳои геологӣ, маркшейдерӣ ва асноди дигар дар лаҳзаи ба анҷом расидани корҳо тартиб дода, бо тартиби муқарраршуда барои ҳифз ва фонди давлатии ахбори геологӣ дар бораи сарватҳои зеризаминӣ супорида мешаванд. Барҳам додан ва хобондани корхонаи истихроҷи маъданҳои фойданок ё иншоотҳои зеризаминие, ки ба истихроҷи маъданҳои фойданок алоқаманд нестанд, пас аз имзои ақти барҳамхурӣ ва хобонидан аз тарафи мақомоти литсензия дода ва мақоми давлатии назорати истихроҷи маъдан эътибор пайдо мекунад.

Моддаи 28. Ахбори геологӣ дар бораи сарватҳои зеризаминӣ

Ахбор дар бораи сохти геологӣ манбаъҳои сарватҳои зеризаминӣ, маъданҳои фойданок, миқдору сифат ва шароити истихроҷи онҳо ва дигар хусусиятҳои манбаъҳои зеризаминие, ки дар ҳисоботи геологӣ, харитаҳо ва маводи дигар мавҷуд

аст, моли фармоишгарест, ки барои корҳои ба даст овардани ин ахбор маблаи ҷудо кардааст, агар дар литсензия истифодаи сарватҳои зеризаминӣ шартӣ дигаре пешбинӣ нашуда бошад.

Ҳуқуқи моликият ба ахбори геологи ва маълумоти дигар оид ба сарватҳои зеризаминӣ бо тартиби муқарраркардаи қонунгузори Чумҳурии Тоҷикистон мисли дигар объектҳои моликият ҳифз карда мешавад.

Иҷрокунанда дар сурати ҳалалдор нашудани манфиати тиҷорати фармоишгар, ки дар шартнома зикр ёфтааст, ҳуқуқ дорад ахбори дар натиҷаи корҳои истифодаи манбаҳои зеризаминӣ ба дастовардашро ба мақсадҳои ғайри илмӣ ва таълимӣ истифода барад.

Ахбори геологи ва дигар ахбор, ки аз ҳисоби маблаи давлатӣ ба даст омадааст, бо шакли муайяншуда ба фонди давлатии ахбори геологи барои ҳифзу танзим дода мешавад.

Тартиб ва шартҳои истифодабарии ахбори зикршударо Ҳукумати Чумҳурии Тоҷикистон муайян мекунад.

Ташкилоту корхонаҳо ва шахрвандоне, ки ахбори геологи ва дигар намудҳои ахборро оид ба сарватҳои зеризаминӣ аз ҳисоби маблаи худ даст меоранд, ин ахбор ё маълумотро дар бораи он ба фонди давлатии ахбори геологи месупоранд ва шартҳои истифодаи онро дар асоси қонунгузори қорӣ муайян менамоянд.

Шахсони мансабдор ӯҳдадоранд, ки ҳангоми ҷамъ овардан, нигоҳ доштан ва интиқол намудан, ё истифодаи дигари ахбор махфияти онро таъмин намоянд.

Моддаи 29. Баҳисобгирии давлатӣ ва бақайдгирии давлатӣ

Корҳои омӯзиши геологии сарватҳои зеризаминӣ, қитъаҳои манбаҳои он, ки барои истихроҷи маъданҳои фойданок ё ба мақсадҳои вобаста ба истихроҷ дода шудаанд, бояд аз тарафи давлат ба ҳисоб ва ба қайд гирифта шаванд.

Баҳисобгирӣ ва бақайдгирии давлатӣ мувофиқи системаи ягона ва тартиби муқарраркардаи Ҳукумати Чумҳурии Тоҷикистон сурат мегирад.

Моддаи 30. Экспертиза ва тасдиқи давлатии захираи маъданҳои фойданок

Захираи маъданҳои фойданоки конҳои кашфшуда бояд аз ҷониби комиссияи давлатӣ оид ба захираи маъданҳои фойданоки Чумҳурии Тоҷикистон мавриди экспертизаи давлатӣ, баррасӣ ва тасдиқ қарор гирад. Номгуи маъданҳои фойданок ва миқёси камтарини конҳои, ки Комиссия мазкур бояд баррасӣ намояд, аз тарафи Ҳукумати Чумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад.

Манбаҳои сарватҳои зеризаминӣ барои истифода ба мақсади истихроҷи маъданҳои фойданок танҳо пас аз экспертизаи давлатии захир онҳо иҷозат дода мешаванд.

Ҳулоса дар бораи экспертизаи давлатии захираи маъданҳои фойданок асоси бақайдгирии давлатии захираи кашфшудаи маъданҳои фойданок мебошад.

Захираи маъданҳои фойданокро дар ҳамаи марҳилаҳои омӯзиши геологии кон экспертизаи давлатӣ қарордан мумкин аст, ба шарт ки маводи геологии ба экспертиза пешниҳодшуда барои арзёбии ҳолисонаи сифату миқдори захираи маъданҳои фойданок, аҳамияти он барои ҳоҷагии халқ, шароити техники, гидрогеологи, экологии истихроҷи маъдан ва шартҳои дигари истихроҷи он имкон диҳад.

Ахбор оид ба қитъаҳои манбаҳои сарватҳои зеризаминие, ки барои сохтмон ва истифодаи иншоотҳои зеризаминӣ мувофиқ буда, бо кандани конҳои маъданҳои фойданок вобаста нестанд, низ бояд мавриди экспертизаи давлатӣ қарор гирад. Чунин қитъаҳоро барои истифодабарӣ танҳо пас аз экспертизаи давлатии ахбори геологи додан мумкин аст.

Истифодабарандагони сарватҳои зеризаминӣ дар сурати ба истифода додани манбаҳои сарватҳои зеризаминӣ ҳамзамон барои омӯзиши геологи ва истихроҷи маъданҳои фойданок метавонанд аз рӯи литсензия маъданро то экспертизаи давлатии захираи маъданҳои фойданок истихроҷ намуда, баъди ин маводеро, ки натиҷаҳои марҳалаи босуръат кандани конҳои маъданҳои фойданокро дар бар мегиранд, пешниҳод кунанд.

Захираи маъданҳои фойданок ва ахбори геологи оид ба қитъаҳои барои истифодабарӣ пешбинишударо фақат мақоми ваколатдори Ҳукумати Чумҳурии Тоҷикистон экспертизаи давлатӣ мекунад.

Моддаи 31. Кадастри давлатии конҳо ва зухуроти маъданҳои фойданок

Конҳо ва зухуроти маъданҳои фойданок бо мақсади таҳияи барномаҳои давлатӣ ва минтақавии омӯзиши геологии манбаҳои сарватҳои зеризаминӣ, истифодаи комплекси конҳои маъданҳои фойданок, ҷойгирони оқилонаи корхонаҳои истихроҷи он, инчунин бо дигар мақсадҳои ҳоҷагии халқ мавриди кадастри давлатӣ қарор мегиранд.

Кадастри давлатии конҳо ва зухуроти маъданҳои фойданок бояд маълумотро дар бораи ҳар кон, сифату миқдори маъданҳои асосӣ ва маъданҳои фойданоки ҳамроҳи онҳо ҷойгир, унсурони ин маъданҳо шароити техники, гидрогеологи, экологии истихроҷи маъдан ва дигар шароити истифодаи кон ва аҳамияти геологӣ иқтисодии он, инчунин маълумотро оиди ҳар як зухуроти маъданҳои фойданок дарбар гирад.

Моддаи 32. Баланси давлатии захираи маъданҳои фойданок ва аз ҳисоб баровардани захираҳои баланси

Бо мақсади ба ҳисобгирии вазъи базаи ашёи хоми минералӣ баланси давлатии захираи маъданҳои фойданок қорӣ

карда мешавад. Баланс давлатӣ бояд дар бораи миқдор, сифат, дараҷаи омӯзиши захираи ҳар як намуди маъдани фойданоки конҳои дорои аҳамияти саноатӣ, ҷойгиршавии захираҳо, дараҷаи азхудкунии саноатӣ, истихроҷу талафот ва аз захираи маъданҳои фойданоки кашфшуда таъмин будани саноат маълумот, дошта бошад.

Маъданҳои фойданоки истихроҷгардида ва ҳамчунин захираи маъданҳои фойданок, ки дигар аҳамияти саноатӣ надоранд ва дар рафти истихроҷи маъдан гум шудаанд ва минбаъд зимни корҳои иқтисофи геологӣ ҷуд ҳуд конкушоӣ аҳамияташон тасдиқ нагардид, бояд мувофиқи тартиби муқаррарнамудаи санадҳои меъёрии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҳисоб бароварда шаванд.

Захираи дар баланс будаи маъданҳои фойданок, ки аҳамияти саноатии худро гум кардааст ва дар рафти истихроҷ, гум шудааст ё худ минбаъд зимни корҳои иқтисофи геологӣ ҷуд конкушоӣ аҳамияташон тасдиқ нагардидааст, бо мувофиқаи мақомоти назорати истихроҷи маъдан аз ҳисоби корхонаи истихроҷи маъдан бароварда мешавад.

Моддаи 33. Ҷорӣ намудани кадастри давлатии конҳо ва зухуроти маъданҳои фойданок ва баланси давлатии захираҳои маъданҳои фойданок

Кадастри давлатии конҳо ва зухуроти маъданҳои фойданок ва баланси давлатии захираи маъданҳои фойданок дар асоси ахбори геологӣ, ки ташкилоту корхонаҳои машғули омӯзиши геологӣ манбаъҳои зеризаминӣ мувофиқи Қонуни мазкур ба фонди давлатии ахбори геологӣ дар бораи сарватҳои зеризаминӣ мефиристанд, инчунин дар асоси ҳисоботи давлатии корхонаю ташкилотҳои кашфкунандаи конҳои маъданҳои фойданок ва истихроҷи онҳо, ки бо тартиби муқарраркардаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳамин фонд пешниҳод менамоянд, тартиб дода, ҷорӣ карда мешаванд.

Моддаи 34. Ҳифзи қитъаҳои сарватҳои зеризаминии дорои аҳамияти махсуси илмӣ фарҳангӣ

Ҳар як фаъолият, ки ҳифзати падидаҳои ноидри геологӣ, унсурҳои минералогӣ, объектҳои палеонтологӣ ва қитъаҳои дигари сарватҳои зеризаминии дорои аҳамияти махсуси илмӣ фарҳангӣ, мамнуъгоҳ ва ёдгориҳои геологиро ҳалалдор мекунад, манъ карда мешавад.

Истифодабарандагон дар сурати ошкор намудани унсурҳои геологӣ-минералогӣ, шиҳобпора, объектҳои палеонтологӣ, археологӣ ва объектҳои дигари дорои аҳамияти илмӣ фарҳангӣ ҳангоми истифодабарии сарватҳои зеризаминӣ бояд кори қитъаҳои дахлдорро боздошта, дар ин бора ба мақоми идораи фонди давлатии сарватҳои зеризаминӣ хабар диҳанд.

Моддаи 35. Нахусткашшофони конҳои маъданҳои фойданок

Шахсоне нахусткашшофи конҳои маъданҳои фойданок доништа мешаванд, ки кони маъданҳои фойданоки қаблан номаълум ва ҳосиятҳои дигари сарватҳои зеризаминии дорои қимати саноатӣ илмӣ ё захираҳои иловагии маъданҳои фойданок, инчунин ҳосияти қаблан номаълуми сарватҳои зеризаминӣ ва намуди нави ашёи хоми минералиро дар кони қаблан маълуме, ки аҳамияти саноатии конро афзун мекунад, кашф кардаанд.

Нахусткашшофони кони маъдани фойданок ва ҳосиятҳои дигари пурқимати сарватҳои зеризаминӣ ба гирифтани мукофот ҳуқуқ доранд.

ҳуқуқи нахусткашшофон ва тартиби ба онҳо додани мукофоти пулиро қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян мекунад.

ФАСЛИ IV

ТАНЗИМ ВА ДАВЛАТИИ МУНОСИБАТҲО ОИД БА ИСТИФОДАИ САРВАТҲОИ ЗЕРИЗАМИН

Моддаи 36. Вазифаҳои танзими давлатии муносибатҳои истифодаи манбаъҳои сарватҳои зеризаминӣ

Ба манфиати наслҳои имрӯзу фардои халқи Ҷумҳурии Тоҷикистон васеъ кардани базаи ашёи хоми минералӣ, истифодаю ҳифзи оқилонаи сарватҳои зеризаминӣ вазифаи асосии танзими давлатии муносибатҳо оид ба истифодаи манбаъҳои зеризаминӣ мебошад.

Муносибатҳо оид ба истифодаи сарватҳои зеризаминӣ тавассути идоракунии, литсензиядиҳӣ, баҳисобгирӣ ва назорат аз тарафи давлат танзим карда мешавад.

Вазифаҳои танзими давлатӣ аз инҳо иборат аст:

1) муайянкунии ҳаҷми истихроҷи намудҳои асосии маъданҳои фойданок барои марҳилаи ҷорӣ ва оянда умуман дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва манотиқи ҷудогонаи он;

2) тараққи додани базаи ашёи хоми минералӣ ва тайёр кардани захираи қитъаҳои манбаи сарватҳои зеризаминӣ, ки барои сохтмони иншоотҳои зеризаминии новобаста бо истихроҷи маъданҳои фойданок истифода мешаванд;

3) муқаррар кардани ҳадду андозаи фиристодани ашёи хоми минералии истихроҷшаванда;

4) ҷорӣ намудани пардохтҳои вобаста ба истифодаи сарватҳои зеризаминӣ ва нархҳои танзимшавандаи намудҳои алоҳидаи ашёи хоми минералӣ;

5) муайян кардани стандартҳои (меъёру қоидаҳои) соҳаи омӯзиши геологӣ, истифода ва ҳифзи сарватҳои

зеризаминӣ, бехатарии корҳои истифодаи сарватҳои зеризаминӣ.

Моддаи 37. Идораи давлатии истифода ва ҳифзи сарватҳои зеризаминӣ

Идораи давлатиро дар соҳаи истифода ва ҳифзи сарватҳои зеризаминӣ Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, кумитаҳои иҷроияи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, ба мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии **Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон**, вилоятҳо, шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ тавассути мақомоти давлатӣ (фонди ахбори геологӣ дар бораи сарватҳои зеризаминӣ, умури назорати истихроҷи маъдан ва ҷайра) ба ҷо меоранд. **(ҚҶТ аз 5.01.08 №351)**

Идора ва ихтиёрдорӣ қардани фонди давлатии сарватҳои зеризаминиро низомномаи дахлдори тасдиқнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян мекунад.

Моддаи 38. Назорати давлатӣ ба истифодаи оқилона ва ҳифзи сарватҳои зеризаминӣ

Таъмини риояи қоидаи муқарраркардаи қонунгузорӣ дар бобати истифодаи сарватҳои зеризаминӣ аз тарафи тамоми истифодабарандагони сарватҳои зеризаминӣ, стандартҳои (меъёру қоидаҳои) бо тартиби муайян муқарраркардаи соҳаи омӯзиши геологӣ, истифода ва ҳифзи сарватҳои зеризаминӣ, қоидаҳои ҷорӣ намудани ҳисобу китоб ва ҳисоботи давлатӣ вазифаи назорати давлатӣ ба истифодаи оқилона ва ҳифзи сарватҳои зеризаминӣ мебошанд.

Назорати давлатиро ба истифодаи оқилона ва ҳифзи сарватҳои зеризаминӣ мақомоти давлатии назорати геологӣ, мақомоти давлатии назорати истихроҷи маъдан яқоя бо мақомоти ҳифзи табиат ва мақомоти дигари давлатӣ ба ҷо меоранд.

Ваколати мақомоти давлатии назорати геологиро низомномаи тасдиқкардаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян менамояд.

Моддаи 39. Назорати давлатии истифодаи бехатарии сарватҳои зеризаминӣ ва ҳифзи онҳо

Аз тарафи тамоми истифодабарандагони сарватҳои зеризаминӣ, риояи қардани қонунгузорӣ, стандартҳои (меъёру қоидаҳои) муқарраршудаи иҷроии бехатарии корҳо, пешгирии ва бартараф қардани оқибати зараровари онҳо ба аҳолии, муҳити зист, биноҳо ва иншоотҳо, инчунин ҳифзи сарватҳои зеризаминӣ вазифаи назорати давлатии истифодаи хатари бехатарии сарватҳои зеризаминӣ ва ҳифзи онҳо ба шумор мераванд.

Назорати давлатии истифодаи бехатарии сарватҳои зеризаминӣ ва ҳифзи онҳо ба зиммаи мақомоти давлатии назорати истихроҷи маъдан гузошта мешавад. Ин мақомот фаъолияти худро яқоя бо мақомоти давлатии назорати геологӣ, ҳифзи табиат ва мақомоти дигари манфиатдор амалӣ мегардонанд.

Салоҳияти мақомоти давлатии назорати истихроҷи маъдан, ҳуқуқ, вазифаҳо ва тартиби кори онҳоро низомномаи тасдиқнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян мекунад.

Моддаи 40. Назорати идоравӣ ба истифода ва ҳифзи сарватҳои зеризаминӣ

Истифодабарандагони сарватҳои зеризаминӣ, инчунин иттиҳодияҳои онҳо, сарфи назар аз шакли моликият, ўҳдадоранд ба риояи тартиби муқарраршудаи истифодаи сарватҳои зеризаминӣ ва ҳифзи он назорати идоравӣ ташкил намоянд.

Назорати идоравиро ҳадамоти маркшейдерӣ, геологӣ ва ҳадамоти дигари корхонаҳо ва иттиҳодияҳои онҳо ё ташкилотҳои махсус дар асоси шартнома амалӣ мегардонанд.

Низомномаҳои намунавии ҳадамоти маркшейдерӣ ва геологиро мақоми давлатии ваколатдори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ мекунад.

Бидуни хушсифат ва сари вақт таъмин намудани корҳои геологӣ ва маркшейдерии истихроҷи маъдан, инчунин бидуни баҳисобгирии вазъ ва камузиёдшавии захираи маъданҳои фойданок истифода бурдани сарватҳои зеризаминӣ манъ аст.

Моддаи 41. Лоихакашии корхонаҳои истихроҷи маъданҳои фойданок ва коркарди ашёи хоми минералӣ, инчунин иншоотҳои зеризаминии новобаста ба омӯзиши сарватҳои зеризаминӣ ва истихроҷи маъданҳои фойданок

Лоихаи корхонаҳои истихроҷи маъдан, инчунин иншоотҳои зеризаминӣ новобаста ба омӯзиши сарватҳои зеризаминӣ ва истихроҷи маъданҳои фойданокро ташкилотҳои махсуси лоихакашӣ дар асоси захираи тасдиқшудаи маъданҳои фойданок бо назардошти таъмини бехатарии экологӣ ва тараққиёти комплекси минтақа меканд.

Ҷойҳои сохтмони корхонаҳои истихроҷ ва коркарди маъданҳои фойданок, инчунин иншоотҳои зеризаминии новобаста ба омӯзиши истихроҷи маъданҳои фойданокро комиссияҳои махсус ташкилшуда муайян қарда, бо мақомоти худидораи маҳаллӣ, мақомоти назорати давлатии истихроҷи маъдан ва мақомоти дигари манфиатдор мутобиқ менамоянд.

Дар рафти лоихакашии корхонаҳои истихроҷи маъданҳои фойданок ва коркарди ашёи хоми минералӣ, инчунин иншоотҳои зеризаминии новобаста ба мақсадҳои омӯзиши сарватҳои зеризаминӣ ва истихроҷи маъданҳои фойданок ташкилоти лоихасоз ўҳдадор аст, ки маълумотро дар бораи хусусиятҳои таъсири объекти лоихавӣ ба муҳити зист интишор намояд.

Лоиҳаҳои сохтмон, васеъкунӣ ва навсозии корхонаҳои истихроҷи маъдан ва иншоотҳои зеризаминӣ то амалӣ шуданашон бо тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон бояд экспертизаи комплексии давлатӣ, аз ҷумла экспертизаи экологии шаванд.

Меъёрҳои лоиҳакашии технологияи корхонаҳои истихроҷи маъданҳои фойданок ва коркарди ашёи хоми минералӣ, инчунин иншоотҳои зеризаминии новобаста аз мақсадҳои омӯзиши сарватҳои зеризамини ва истихроҷи маъданҳои фойданок истифодашаванда бояд бо мақомоти давлатии назорати истихроҷи маъдан дар доираи салоҳияти он мувофиқат карда шаванд.

Ташкилотҳое, ки лоиҳаи корхонаҳо ва технология, маҳсулот ва таҷҳизоти марбут ба истифодабарии сарватҳои зеризаминиро мекашанд, инчунин ташкилотҳое, ки чунин лоиҳаҳоро мавриди экспертиза қарор медиҳанд, бояд иҷозатномаи бо тартиби муқарраркардаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон додашударо дошта бошанд.

Моддаи 42. Талабҳои истихроҷи маъданҳои фойданок, коркарди ашёи хоми минералӣ ва истифодаи сарватҳои зеризаминӣ ба мақсадҳои дигар

Истихроҷи маъданҳои фойданок ва ба мақсадҳои дигар истифода бурдани сарватҳои зеризаминӣ мувофиқи қонунгузори амалкунанда лоиҳаҳои тасдиқшуда, нақшаҳои вусъати корҳои истихроҷи маъдан, лоиҳаҳо ва схемаҳои истихроҷи нафт, газ, обҳои зеризаминӣ, қоидаҳои истифодаи техника, қоидаҳои ҳифзи сарватҳои зеризаминӣ, қоидаҳои санитарӣ, меъёрҳои экологии ва ӯйра амалӣ гардонда мешавад.

Қоидаҳои истифодаи техника, қоидаҳои ҳифзи сарватҳои зеризаминиро мақомоти давлатии махсус ваколатдоршуда тасдиқ менамоянд.

Ҳангоми истихроҷи маъданҳои фойданок, коркарди ашёи хоми минералӣ ва ба мақсадҳои дигар истифода бурдани сарватҳои зеризамини бояд корҳои зерин ба ҷо оварда шаванд:

1) роҳ надодан ба талафоти аз меъёр зиёд ва каммаъданшави тарошидани танаву қабати конҳои маъдан, интиҳобан истихроҷ кардани маъдан, ки аз ин қимати захираи ашёи хоми минералии дар конҳо боқимонда паст мешавад, инчунин захираи маъданҳои фойданок беасос талаф меёбад;

2) дар рафти корҳои истихроҷи маъдан роҳ, надодан ба вайроншавии конҳои фъол ва конҳои ҳамшафати онҳо, инчунин ҳифз намуд захираи маъданҳои фойданок, ки дар қаъри замин муваққатан нигоҳ дошта мешаванд ва конҳои маъдане, ки барои истифодаи минбаъда лозиманд;

3) баҳисобгирӣ ва ҳисоботдиҳии давлатии камузиёдшавии захираи маъданҳои фойданок, талаф ва камтаркибшавии маъданҳои фойданок ба инбат гирифтани азхудкунии комплексӣ ва истифодаи ашёи хоми минералӣ, инчунин миқёси коркардшудаи кони сарватҳои зеризамини;

4) бозиқтишофи кони маъданҳои фойданок ва иҷрои дигар корҳои геологи, корҳои маркшейдерӣ, инчунин тартиб додану ҳифз кардани ҳуҷҷатҳои геологию маркшейдерӣ;

5) баҳисобгирӣ ва назорати сифату миқдори тақсими ҷузъиёти фойданоки ашёи хоми минералии мавриди коркард, маҳсулоти ниҳой партови маъдан;

6) бехатар анҷом додани корҳое, ки бо истифодаи қаъри вобастаанд;

7) ҷорӣ намудани назорати доимии ҳолати объектҳои гуронидани (дар анбор ҷой додани) моддаҳои зараровар ва ҳолати муҳити табиӣ зист, инчунин андешидани тадбирҳои самарабахши муҳофизат ва вақт огоҳ намудани аҳоли ҳангоми сар задани фалокат;

8) роҳ, надодан ба ҷойгиронии моддаҳои зараровар ва партовҳои захрдор дар ҳудуди конҳои маъданҳои фойданок, дар болои захираи маъданҳо, иншоотҳо ва объектҳои воқеи манбаъҳои зеризаминӣ;

9) роҳ, надодан ба гуронидани партовҳои басо хавфнок ва радиоактивии корхонаҳои давлатҳо ва шаҳрвандони хориҷӣ дар қитъаҳои кӯҳию замини ҷудо кардашуда.

ФАСЛИ V

ПАРДОХТИ ҲАҚҚИ ИСТИФОДАИ САРВАТҲОИ ЗЕРИЗАМИН

Моддаи 43. Системаи пардохти ҳаққи истифодаи сарватҳои зеризаминӣ

Истифодаи сарватҳои зеризаминӣ пулакӣ мебошад.

Системаи пардохти ҳаққи истифодаи сарватҳои зеризаминӣ аз инҳо иборат аст:

- пардохт барои ҳуқуқи истифодаи сарватҳои зеризаминӣ;
- маблаиҷудокунӣ барои васеъ кардани базаи ашёи хоми минералӣ;
- **пардохти ҳаққи иҷозатнома. (ҚҶТ аз 5.01.08 №351)**

Ғайр аз ин, истифодабарандагони сарватҳои зеризаминӣ бочу андоз ва намудҳои дигари пардохт, ки Қонун пешбинӣ намудааст, аз ҷумла ҳаққи истифодаи замин ва ахбори геологи месупоранд. Онҳо дар сурати каммаъдан шудани манбаъҳои зеризаминӣ мувофиқи моддаи 48-уми Қонуни мазкур таҳфифи пардохтро гирифта метавонанд.

Моддаи 44. Пардохт барои ҳуқуқи истифодаи сарватҳои зеризаминӣ

Пардохт барои ҳуқуқи истифодаи сарватҳои зеризаминӣ ҳангоми ҷустуҷӯӣ, иктишофу омӯзиши конҳои маъданҳои фойданок, ҳангоми истихроҷ ва мақсадҳои дигари истифодаи сарватҳои зеризаминӣ аз тамоми истифодабарандагони сарватҳои зеризаминӣ, аз ҷумла ҳангоми ба истифодаи манбаъҳои зеризаминӣ ҷалб гардидани маблағгузорони хориҷӣ, ситонда мешавад **мувофиқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ карда мешавад**. Андоза ва тартиби ба бучети Ҷумҳурии Тоҷикистон, вилоятҳо, шаҳру ноҳияҳо ворид гардидани пардохтро шартномаю литсензияҳо, аз ҷумла консессияҳо дар бораи истифодаи сарватҳои зеризаминӣ, инчунин ҳуҷатҳои таъсисӣ барои барпо кардани ҷамъиятҳои ҳархелаи саҳомӣ, ассотсиатсияҳо ва корхонаҳои муштарак, аз ҷумла яқоя бо ширкату корхонаҳои хориҷӣ, муайян мекунад. **(ҚҶТ аз 5.01.08 №351)**

Ҳангоми пешниҳод намудани қитъаи замин барои истифодаи конҳои канданиҳои фойданок, истифодабаранда хароҷоти давлатӣ ва ё шахси ҳуқуқии дигарро, ки барои ҷустуҷӯӣ, арзёбӣ ва иктишоф масраф шудааст, пардохт менамояд. Хароҷот бо тартиби муқаррарнамудаи Қоидаҳои ҷуброни хароҷоти ҷустуҷӯӣ, арзёбӣ ва иктишофи канданиҳои фойданок, ки Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ кардааст, пардохта мешавад. (ҚҶТ аз 31.12.08с №471).

Моддаи 45. Шаклҳои пардохт барои ҳуқуқи истифодаи сарватҳои зеризаминӣ

Пардохт барои истифодаи сарватҳои зеризаминӣ дар шаклҳои зерини муқарраркардаи литсензия ситонида мешавад:

- 1) музди пулакӣ;
- 2) як қисми ашёи хоми минералии истихроҷшуда ё дигар маҳсулоте, ки истифодабарандаи сарватҳои зеризаминӣ истеҳсол мекунад, ба истиснои маводи радиоактивӣ, металлҳои асил, алмос ва дигар маводу маҳсулоте, ки мувофиқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон комилан ба салоҳияти Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дохил мешаванд;
- 3) иҷрои кор ё хизматрасонӣ, ба истиснои хизмати дорои хусусият ҳарби ва ахборе, ки сирри давлатӣ ё тиҷоратии корхона мебошад;
- 4) ба ҳисоб гирифтани маблағе, ки ба бучети ҷумҳурӣ ва бучетҳо **Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон**, вилоятҳо, ноҳияҳо, шаҳрҳо чун ҳиссаи фонди ибтидоии корхона сохташавандаи истихроҷи маъдан ирсол мегардад. **(ҚҶТ аз 5.01.08 №351)**

Андозаи пардохт барои ҳуқуқи истихроҷ бо назардошти намудҳои маъдани фойданок, миқдору сифати захираи он, шароити табиӣю географӣ, иқтисодӣ ва шароити техникии ҷустуҷӯӣ ва иктишоф, баҳрабардории кон, дараҷаи таҳдиди хавфу хатар муайян карда мешавад. Тартиби каму беш пардохтани андозро Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян мекунад.

Моддаи 46. Маблағҷудокунии барои васеъ кардани базаи ашёи хом минералӣ

Пул барои васеъ кардани базаи ашёи хоми минералӣ аз тарафи истифодабарандагони сарватҳои зеризаминӣ, ки бо истихроҷи ҳамаи намудҳои маводи маъдани машиуланд, мувофиқи моддаи 15 –уми ин Қонун ҷудо карда мешавад. Ин пул ба бучети ҷумҳури дар шакли пардохти ҷуброни ҷузъии хароҷоти корҳои омӯзиши геологӣ дохил мешавад ва барои бо пул таъминкунии корҳои омӯзиши геологӣ сарватҳои зеризаминӣ ва арзёбӣ намудани захираҳои маъданҳои фойданок истифода мегардад.

Маблағҳои пардохтнамудаи истифодабарандагон, ки корҳои иктишофи геологиро мувофиқи лоиҳаи аз ҷониби мақоми ваколатдор тасдиқшуда (мувофиқашуда) маблағгузорӣ намудаанд, ба ҳаҷми маблағгузори воқеӣ баъд аз тасдиқ намудани захираҳои канданиҳои фойданок аз ҷониби Комиссияи давлатии захираҳо ва тасдиқи воқеияти кашфи кон аз тарафи мақоми ваколатдор аз ҳисоби кам кардани маблағи пардохтҳои истифодабарандагони қазри замин (роялти ва бонуси истихроҷӣ), ки Кодекси андози Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ намудааст, ҷуброн карда мешавад. (ҚҶТ аз 31.12.08с №471).

Андозаи маблағҷудокуниро барои васеъ кардани базаи ашёи хоми минералӣ, тартиби ситондан ва тақсиму истифодаи онро Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар менамояд.

Моддаи 47. Пардохти ҳаққи иҷозатномадиҳӣ

Ҳаққи иҷозатномадиҳӣ бо тартиби муқаррарнамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи дигар пардохтҳои ҳатмӣ ба бучет» ва Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иҷозатномадиҳӣ ба баъзе намудҳои фаъолият» пардохт карда мешавад. (ҚҶТ аз 5.01.08 №351).

Моддаи 48. Кам кардани пули пардохт барои каммаъдан шудани манбаъҳои сарватҳои зеризаминӣ

Барои каммаъдан гаштани манбаъҳои сарватҳои зеризаминӣ аз шахсони зерин барои ҳуқуқи истифодаи сарватҳои зеризаминӣ камтар пули пардохт ситонида мешавад:

- 1) аз истифодабарандаи сарватҳои зеризаминӣ, ки бо вучуди кам будани даромади иқтисодии кон шартҳои истифодаи оқилонаи захираҳои кашфшударо риоя намуда, бо сабабҳои объективӣ маъданҳои фойданокӣ камеб истеҳсол мекунад;

2) аз истифодабарандаи сарватҳои зеризаминие, ки аз захираи боқимондаи пастсифат, ба истиснои ҳолатҳое, ки сифати захираи маъданҳои фоиданок дар натиҷаи интихобан истихроҷ, намудани маводи кон паст мегардад, маъданҳои фоиданок истихроҷ, менамояд.

Қарори кам кардани пули пардохтро барои каммаъдан шудани манбаъҳои сарватҳои зеризаминӣ мақоми давлатие қабул мекунад, ки барои ҳуқуқи истифодаи сарватҳои зеризаминӣ литсензия медиҳад.

ФАСЛИ VI

ҶАВОБГАРВ БАРОИ ВАЙРОН КАРДАНИ ҚОНУНГУЗОРВ ДАР БОРАИ САРВАТҲОИ ЗЕРИЗАМИНВ

Моддаи 49. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани Қонун дар бораи сарватҳои зеризаминӣ

Шахсиятҳои ҳуқуқӣ ва шахрвандоне, ки барои аъмоли зайл гунаҳкоранд:

- 1) риоя накардани тартиботи муқарраркардаи ҳамин Қонуни истифодаи сарватҳои зеризаминӣ;
  - 2) худсарона истифода бурдани сарватҳои зеризаминӣ;
  - 3) риоя накардани талаботи стандартҳои (меъёру қоидаҳои) бо тартиби муайян тасдиқшудаи истифодаи бехатари сарватҳои зеризаминӣ, ҳифзи онҳо ва муҳити табиӣи зист, аз ҷумла хилофкорихое, ки манбаъҳои зеризаминиро олуда сохта, кони маъданҳои фоиданокро ҷайриқобили истифода мегардонанд;
  - 4) риоя накардани ҳуқуқӣ моликият ба ахбори геологи ва ахбори дигар ва ё ҳуқуқӣ ҳифзи махфияти он;
  - 5) сохтмони худсарона дар масоҳати конҳои маъданҳои фоиданок;
  - 6) эҳтиёт накардани биноҳо, иншоотҳо ва инчунин ҳудуди махсус ҳифзшаванда ва объектҳои муҳити табиӣи зист ҳангоми истифодаи сарватҳои зеризаминӣ;
  - 7) нобуд кардан ё зарар расондан ба чоҳҳои мушоҳидавӣ режимии обҳои зеризаминӣ, инчунин аломатҳои маркшейдерӣ ва геологи;
  - 8) мудом риоя накардани тартиби пардохти пули истифодаи сарватҳои зеризаминӣ;
  - 9) иҷро накардани талабҳои барои аҳоли бехавф гардонидани кону чоҳҳое, ки барҳам дода, ё худ хобонида мешаванд, инчунин талабҳои эҳтиёт кардани манбаъҳои маъданҳои фоиданок, кону чоҳҳо дар давраи хобондани онҳо;
  - 10) қобили истифодаи минбаъда накардани қитъаҳои замин ва дигар объектҳои табиӣе, ки дар натиҷаи истифодаи сарватҳои зеризаминӣ зиён дидаанд;
  - 11) иҷро накардани фармонҳои мақомоти назоратӣ, мувофиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарии ҷиноӣ, маъмурий ва ҷавобгарии дигар кашида мешаванд.
- Қонунгузорӣ метавонад барои аъмоли дигари зидди Қонуни сарватҳои зеризаминӣ низ ҷавобгарӣ муқаррар намояд.

Моддаи 50. Ҳал намудани баҳсҳо

Баҳсҳо оид ба истифодабарии сарватҳои зеризаминӣ бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳал карда мешаванд. (ҚҶТ аз 5.01.08 №351)

Моддаи 51. Додани товони зиён

Товони зиёне ки дар натиҷаи ғайриқонунӣ корхонаю муассиса ва ташкилотҳо, шахрвандон, мақомоти ҳокимият ва идораҳо ба истифодабарандаи сарватҳои зеризаминӣ расидааст, аз ҳисоби маблаи худашон ва бучетҳои дахлдор ҷуброн мешавад.

Агар қитъаи манбаъҳои зеризаминӣ мавриди истифода қарор нагирифта бошад, товони зиён ба бучети Ҷумҳурии Тоҷикистон, бучетҳои ноҳияю шаҳрҳо бо роҳи ҳиссагузорӣ ирсол мегардад.

Бо ризояти тарафҳои манфиатдор ҷуброни пулии зиёнро метавон бо қорҳои барқарорсозии хусусиятҳои табиӣи харобгардидаи манбаъҳои сарватҳои зеризаминӣ иваз кард.

Истифодаи худсаронаи сарватҳои зеризаминӣ ва сохтмони худсарона дар замини дорои манбаи маъданҳои фоиданок бидуни ҷуброни хароҷоти истифодаи ҷайри қонунии сарватҳои зеризамини қатъ мегардад.

ФАСЛИ VII

ШАРТНОМАҲОИ БАЙНАЛҲАЛҚИ

Моддаи 52. Шартномаҳои байналҳалқӣ

Агар дар шартномаи байналҳалқии Ҷумҳурии Тоҷикистон назар ба қоидаҳои муқарраркардаи Қонуни мазкур қойдаҳои дигар муайян шуда бошанд, қоидаҳои шартномаи байналҳалқӣ татбиқ карда мешаванд.

шаҳри Душанбе, 20 июли соли 1994,
№ 983

**ҚАРОРИ ШҶРОИ ОЛИИ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН**

**Дар хусуси мавриди татбиқ қарор доданӣ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон
«Дар бораи сарватҳои зеризаминӣ»**

(Ахбори Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 1004, №15-16, мод. 236)

Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон **қарор мекунад:**

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сарватҳои зеризаминӣ» аз лаҳзаи нашр шуданаш мавриди татбиқ қарор дода шавад.

2. Шӯрои Вазирони Ҷумҳурии Тоҷикистон:

қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистонро ба ҳамин Қонун мутобиқ намояд;

дар хусуси ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сарватҳои зеризаминӣ» мутобиқ гардонидани санадҳои қонунгузорию ҷорӣ бо тартиби муқарраршуда тақлифҳо тайёр намояд;

аз ҷониби вазорату идораҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасӣ ва бекор карда шудани санадҳои меъёрӣ ва дигар санадҳои ғайрӣ, ки хилофи Қонуни мазкур мебошанд, таъмин кунад.

**Раиси Шӯрои Олии
Ҷумҳурии Тоҷикистон**

Э. РАҲМОНОВ

шаҳри Душанбе, 20 июли соли 1994,
№984